

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД» ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ (ВДОСКОНАЛЕННЯ) ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ У ПРАВНИЧИХ ШКОЛАХ УКРАЇНИ (ЧАСТИНА ПЕРША)

DISCIPLINE “LEGAL TRANSLATION” AS A COMPONENT OF THE PROCESS OF FORMATION (IMPROVEMENT) OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF LAW STUDENTS IN LAW SCHOOLS OF UKRAINE (PART ONE)

Коломоєць Т.О., д.ю.н., професор, член-кореспондент
Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Запорізький національний університет

Актуальність роботи полягає в необхідності вироблення ґрунтовного підходу до аналізу унікального ресурсу навчальної дисципліни «Юридичний переклад» як складової формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки студентів-правників у вітчизняних правничих школах в реальних умовах запиту держави, суспільства на правників нової генерації, які спроможні вільно інтегрувати у міжнародний та європейський професійний правничий простір, запиту на фахівців, які спроможні здійснювати «якісний» кадровий супровід виконання зобов'язань України щодо перекладу актів законодавства України та ЄС, забезпечувати формування практики їх застосування, а також сприяти функціонуванню офісу перекладів Офісу Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Пропонується нормативний аспект формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки правників у вітчизняних правничих школах розглядати як кількарівневий, із розподілом на: законодавчий, підзаконний та локальний рівні, кожен з яких передбачає різний обсяг регламентації – від узагальненого закріплення основних засадничих положень (локальні акти ЗВО) й до детальної регламентації обов'язкової іншомовної спроможності як умови допуску до професійної діяльності (законодавчий рівень), фіксації загальних, спеціальних (фахових) компетентностей перекладача (підзаконний рівень). Стійкою є певна тенденція щодо посилення спеціалізації правового регулювання відносин формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки правників саме на рівні підзаконних актів (актів МОН України), із різним ступенем імперативності їх змісту – від «жорстких» актів (наприклад, Стандарт вищої освіти) й до «м'яких» актів (наприклад, листи МОН України «Про впровадження підготовки здобувачів з юридичного перекладу»). Все сформоване розмаїття освітніх практик формування (вдосконалення) іншомовної компетентності здобувачів-правників у вітчизняних правничих школах (від «базових», «мінімальних» й аж до «просунутих», «зразкових») обумовлене різним рівнем їх спроможності забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців для професійної діяльності в умовах нових викликів правничого простору.

Ключові слова: юридичний переклад, навчальна дисципліна, здобувачі-правники, іншомовна професійна компетентність, нормативний аспект, освітні практики.

The relevance of the work lies in the need to develop a thorough approach to the analysis of the unique resource of the discipline «Legal Translation» as a component of the formation (improvement) of foreign language professional training of law students in national law schools in the real conditions of the State and society's demand for new generation lawyers who are able to freely integrate into the international and European professional legal space, and the demand for specialists who are able to provide 'high-quality' personnel support for the fulfillment of Ukraine's obligations under the EU Treaties. It is proposed to consider the regulatory aspect of the formation (improvement) of foreign language professional training of lawyers in domestic law schools as a multi-level one, with a division into legislative, bylaw and local levels, each of which provides for a different scope of regulation – from generalised consolidation of the main fundamental provisions (local acts of higher education institutions) to detailed regulation of mandatory foreign language ability as a condition for admission to professional activity (legislative level), fixation of general, special (professional) competences of a translator (bylaw level). There is a stable tendency to strengthen the specialisation of legal regulation of relations in the formation (improvement) of foreign language professional training of lawyers at the level of by-laws (acts of the Ministry of Education and Science of Ukraine), with varying degrees of imperative content – from «hard» acts (e.g., the Standard of Higher Education) to «soft» acts (e.g., letters of the Ministry of Education and Science of Ukraine 'On the introduction of training in legal translation'). All the existing diversity of educational practices for the formation (improvement) of foreign language competence of law students in domestic law schools (from «basic», «minimum» and up to «advanced», «exemplary») is due to the different levels of their ability to provide training of competitive specialists for professional activities in the context of new challenges in the legal space.

Key words: legal translation, academic discipline, law students, foreign language professional competence, regulatory aspect, educational practices.

Вступ. Актуальність. Актуальність роботи полягає в необхідності вироблення ґрунтовного підходу до аналізу унікального ресурсу навчальної дисципліни «Юридичний переклад» як складової формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки студентів-правників у вітчизняних правничих школах в реальних умовах запиту держави, суспільства на правників нової генерації, які спроможні вільно інтегрувати у міжнародний та європейський професійний правничий простір, запиту на фахівців, які спроможні здійснювати «якісний» кадровий супровід виконання зобов'язань України щодо перекладу актів законодавства України та ЄС, забезпечувати формування практики їх застосування, а також сприяти функціонуванню офісу перекладів Офісу Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. **Метою роботи** є розкриття особливостей нормативного аспекту та освітніх практик як зовнішніх форм прояву процесу формування (вдосконалення) іншомовної

компетентності студентів-правників у вітчизняних правничих школах. **Об'єктом дослідження** є суспільні відносини, що виникають в освітньому процесі вітчизняних правничих шкіл й безпосередньо пов'язані із формуванням (вдосконаленням) іншомовної професійної підготовки студентів-правників. **Предметом дослідження** є унікальний ресурс навчальної дисципліни «Юридичний переклад» як складової процесу формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки студентів-правників у вітчизняних правничих школах, в аспекті аналізу нормативного аспекту останнього та наявних освітніх практик його прояву. При написанні роботи використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні **методи наукового пізнання**. Методи дослідження, які використовувалися, формують певну сукупність, за допомогою якої забезпечено спеціалізацію дослідження й сформулювало висновки та пропозиції, серед яких варто згадати: аналіз, синтез, компаративно-правовий, історико-правовий, логічний,

спеціально-юридичний, метод класифікаційного поділу, а також методи моделювання, прогнозування. **Стан дослідження проблематики** характеризується різновекторністю напрямків та підходів, зосередженням уваги на дослідженні окремих аспектах проблеми представниками різних наукових напрямків – вчених-філологів, вчених-педагогів, вчених-правників, вчених-соціологів тощо. При цьому зацікавленість проблематикою проявили як вітчизняні вчені (наприклад, І. Заярна, Л. Рибалко, С. Тягнирядно, Т. Фідяєва, О. Агапова, О. Іовенко тощо), так і зарубіжні. Варто згадати серед останніх: Brackman J. M., Fleerackers F., Capone A., Poggi F., Chroma M., Jarad N. I., Law J., Martin E. A. та ін. Водночас, не зважаючи на наявність достатньо великої кількості наукових тематичних праць з проблематики іншомовної компетентності студентів-правників в цілому, варто зазначити, що для них є характерним вузькоспеціалізований характер, що, на жаль, не дозволяє у повному обсязі з'ясувати весь унікальний ресурс навчальної дисципліни «Юридичний переклад» як різновиду галузевого перекладу, як складової процесу формування (вдосконалення) іншомовної компетентності студентів-правників, що й актуалізує відповідне дослідження, із акцентом уваги на її нормативне забезпечення, освітній практиці прояву в умовах докорінного оновлення місії та змісту вітчизняної юридичної освіти в цілому та кардинальної зміни векторів практикоорієнтованого процесу навчання майбутніх правників для забезпечення їх конкурентоспроможності у європейському та світовому правничому професійному просторі.

Основний зміст. I. Формування (вдосконалення) іншомовної професійної компетентності як невід'ємна складова освітнього процесу у правничих школах України: нормативний аспект. Відповідне питання доцільно розглянути у розрізі аналізу «основних» нормативно-правових актів, які фіксують відповідні положення. Так, зокрема, Стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 року № 644, передбачено обов'язкову компетентність випускника «ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою», із кореляцією її із спеціальними (фаховими) компетентностями: «СК 4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини», «СК 5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права», «СК 6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України» тощо та із результатами навчання («РН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами, як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології») [1]. Стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 року № 643, акцент зроблено на формуванні у правників «підвищеного рівні» професійної («... у професійній сфері») іншомовної спроможності, із компетентностями спілкування speaking («усно»), письма writing («письмово») й «інших обов'язкових різновидів», як-то: читання, опрацювання текстів документів (reading), перекладу (translating), із унормуванням загальної компетентності «ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово» [2] та результатів навчання «РН 5. Вільно спілкуватися іноземною мовою професійного спрямування (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово» [2], «РН 10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних пра-

вових доктрин, цінностей та принципів функціонування права», «РН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу» [2]. Стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 31.07.2023 року № 924, також закріплено «ЗК 04. Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямком досліджень» [3], результати навчання – «РН 02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефхівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми права державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях» [3]. Стосовно інших актів чинного вітчизняного законодавства, які із різним ступенем деталізації фіксують відповідні положення, мову можна навіть вести про певну «кількарівневість» нормативно-правового закріплення засад забезпечення такої спроможності. Законодавчий рівень представлений, насамперед, положеннями Закону України від 04.06.2024 року «Про застосування англійської мови в Україні», що закріплює «іншомовний фільтр» для допуску осіб до професійної діяльності правника, із уточненням сфер також діяльності, посад (наприклад, «... обов'язкове володіння англійською мовою» для осіб, які претендують на зайняття посад «... поліцейських середнього і вищого складу Національної поліції України, начальницького складу інших правоохоронних органів, посад начальницького складу служби цивільного захисту, перелік яких встановлюється КМУ; прокурорів; у податкових та митних органах, перелік яких встановлюється КМУ» (п. 5–7 ч. 1 ст. 3 Закону). Хоча Закон і не згадує про інші правничі професії, сфери їх професійної діяльності (судді, нотаріуси, адвокати, відповідно – правосуддя, адвокатська та нотаріальна діяльність), водночас п.п. 1–2 ч. 1 ст. 3 Закону передбачають обов'язковість володіння англійською мовою для осіб, які претендують на посади: «1) державної служби категорії А; 2) державної служб категорій Б, В, перелік яких встановлюється КМУ» [4]. Ч. 2 ст. 3 цього ж Закону фіксує аналогічні вимоги до посад й в органах місцевого самоврядування (щоправда, виняток стосовно виборних посад), функціонал яких пов'язаний із міжнародним співробітництвом, що в умовах реалізації євроінтеграційних та північноатлантичних пріоритетів сучасної політики України, залучення правників до супроводу міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування істотно зростає, а отже актуалізується й рівень їх іншомовної спроможності для професійної діяльності. Цим Законом закріплено: а) «іспит на визначення рівня володіння англійською мовою» – етап процедури допуску до професійної діяльності на певній посаді (ч. 1 ст. 4), б) вимоги щодо рівня володіння розроблені, із урахуванням рекомендацій Ради Європи з мовної освіти (CEFR), мовленнєвих рівнів стандартів організації Північноатлантичного договору (STANAY 6007) (ч. 2 ст. 4), в) документ, що засвідчує рівень відповідного володіння англійською мовою, в т.ч. сертифікат міжнародного зразка, встановлює КМУ (ч. 1 ст. 3), процедурні питання іспиту (ч.ч. 3–5 ст. 4), 4) захід стимулювання для осіб, які обіймають відповідні посади, за володіння англійською мовою (надбавка у розмірі «... 10 % посадового окладу») (ч. 6 ст. 4) [4].

Серед актів МОН України можна згадати: лист від 12.01.2023 року № 1/484-23 «Про підготовку фахівців з юридичного перекладу», змістом якого є рекомендації керівникам ЗВО, закладам післядипломної вищої освіти на виконання п. 4 доручення Прем'єр Міністра України

від 31.12.2022 року № 36349/0/1-22 до доповідної записки Державного секретаря Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 року № 156/09-55-28-22, розглянути можливість розробки та затвердження нової спеціалізації (освітньої програми) «Юридичний переклад» в межах декількох спеціальностей: Право, Міжнародне право, Філологія. У листі МОН України обґрунтовується міждисциплінарний характер спеціалізації (освітньої програми) й створення додаткових можливостей для професійної реалізації представників (випускників) різних галузей та спеціальностей (наприкладі Право, Міжнародне право, Філологія). Як зазначається, «найкращі юридичні перекладачі – це юристи, які стали лінгвістами, або лінгвісти, які стали вивчати право» [5]. Особливістю цього акту є його рекомендаційний характер й відсутність будь-яких імперативних положень щодо ЗВО, також досить послідовна логічна аргументована позиція МОН України стосовно: а) впровадження тематики європейської інтеграції в освітній процес (шляхом включення вибіркового навчальних дисциплін, сертифікатних програм, окремих курсів, серед яких «Юридичний переклад»); б) релевантності процесу підготовки й її результатів потребам часу, із створенням додаткових можливостей для правників і філологів («... фахівці з юридичного перекладу потребують унікальної комбінації знань, досвіду, вмінь, а саме – юридичних і мовних...отже програма повинна давати обидва типи знань та вмінь») [5]. Від «базової» спеціалізації фактично залежить й «основна кваліфікація випускника», й «... юридичний переклад може стати другою професійною кваліфікацією» [5]. Це є цілком логічним, якщо мов йде про майбутніх правників, які, поряд із кваліфікацією «юрист», «фахівець з міжнародного права», отримують й професійну кваліфікацію «фахівець з перекладу». Водночас дещо дискусійною все ж таки варто вважати її по відношенню до майбутніх філологів, реалізація відповідної рекомендації МОН України можлива лише завдяки, наприклад, реалізації сертифікованої програми «Юридичний переклад». Послідовність та системність у вирішенні цього питання МОН України демонструє і у листі від 04.11.2024 року № 1/20548-24, зміст якого зорієнтований на закріплення вже наявних результатів та на вдосконалення діяльності ЗВО щодо підготовки фахівців з юридичного перекладу – «... відповідно до стандартів ЄС та впровадження відповідних освітніх програм на базі спеціальностей 293 Міжнародне право та 035 Філологія [6] з метою «... підготовки фахівців з усних та письмових перекладів з метою забезпечення офіційних перекладів українською мовою актів права ЄС (acquis communautaire) та англійською мовою актів законодавства України відповідно до зобов'язань України в рамках вступу до ЄС» [6]. Щоправда, МОН України зводить перелік тих спеціальностей, на базі яких пропонується впровадження відповідних освітніх програм, – 293 Міжнародне право, 035 Філологія й залишає поза увагою спеціальність 081 Право, що виглядає дещо спірним.

Акти локальної нормотворчості ЗВО (концепції, стратегії, програми тощо) зорієнтовані, насамперед, на впровадження засад багатомовної освіти, в т.ч. й професійної. Так, наприклад, Стратегія інтернаціоналізації Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого на 2022–2027 р.р. серед цілей передбачає «присутність міжнародної спеціалізації (або можливості отримання другої спеціальності) з міжнародним профілем професійної діяльності» [7], а серед завдань – «... суттєве збільшення можливостей для розвитку іншомовних компетентностей», а дій до реалізації – «... якісне вдосконалення та розширення спектру англійських навчальних програм ЗВО та започаткування спектру власних освітніх послуг», «впровадження інтенсивних технологій вивчення іноземних мов для студентів усіх факультетів, інститутів Університету» [7], що дозволяє розглядати відповідний локаль-

ний акт ЗВО як такий, що закріплює засадничі положення й організаційні питання реалізації.

Отже, нормативний аспект формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки правників варто вважати кількарівневим, із виокремленням законодавчого, підзаконного та локального рівнів, кожен із яких передбачає різний обсяг регламентації – від узагальненої фіксації основних засадничих положень (локальні акти ЗВО) й аж до детальної регламентації обов'язкової іншомовної спроможності як умови допуску до професійної діяльності (законодавчий рівень), загальних, спеціальних (фахових) компетентностей перекладача (підзаконний рівень). Аналіз актів вітчизняного чинного законодавства дозволяє вести мову про формування стійкої тенденції щодо посилення спеціалізації правового регулювання відносин формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки правників саме на рівні підзаконних актів, в т.ч. й актів МОН України (із різним ступенем імперативності їх змісту – від «жорстких» актів (наприклад, Стандарт вищої освіти) й до «м'яких» актів (наприклад, листи МОН України «Про впровадження підготовки здобувачів з юридичного перекладу»).

II. Формування (вдосконалення) іншомовної професійної компетентності студентів-правників у правничих школах України: наявні практики. Узагальнений аналіз освітніх програм та освітньої діяльності ЗВО, які здійснюють підготовку здобувачів за галуззю знань 08 Право спеціальністю 081 Право в Україні, у частині формування (вдосконалення) іншомовної професійної компетентності правника дозволяє вести мову про наступні освітні практики: по-перше, впровадження в навчальні плани обов'язкового освітнього компоненту, зорієнтованого на набуття (вдосконалення) загальних іншомовних компетентностей, й їх спрямованість задля набуття спеціальних (фахових) іншомовних компетентностей. Як правило, такий компонент вивчається на першому році навчання на рівні вищої освіти «бакалавр» в обсязі 4–8 кредитів ЕКТС, із формулюванням релевантної його змісту назви, як-то: «Іноземна мова професійного спрямування», «Іноземна правнича мова», «Студії з іноземної мови (професійна спрямованість)», «Юридична англійська мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова для правників» тощо. Хоча назви є різними, проте вивчення відповідного освітнього компоненту здобувачами є обов'язковим у всіх правничих школах, що дозволяє вдосконалити ту іншомовну компетентність, яку продемонстрували здобувачі при вступі до ЗВО (сертифікат ЗНО, НМТ) за підсумками отримання загальної середньої освіти, й водночас посилити її професійну спрямованість вже під час навчання у закладах вищої освіти. На першому (бакалаврському) рівні вищої освіти вітчизняні правничі школи демонструють різні освітні практики – від вивчення лише на першому році навчання одного освітнього компонента й аж до вивчення його впродовж всього періоду навчання на відповідному рівні вищої освіти, із посиленням професійно орієнтованої його спрямованості та поступовим переходом від «загального» до «поглибленого» рівня опанування (із моделями щодо навчального навантаження на рік, семестр, тиждень). Так, наприклад, у Національну юридичному університеті імені Ярослава Мудрого для здобувачів «Військового інституту» пропонується наступна освітня модель – «Іноземна мова (базовий курс)», «Іноземна мова (корективний курс)», «Іноземна мова (загальновійськовий курс)», з одночасним вивченням дисципліни «Студії з іноземної мови (професійне спрямування)» та можливості обрання мовних дисциплін з переліку «Дисциплін для вибору», із суто вузького професійною спрямованістю. У Львівському національному університеті імені Івана Франка для здобувачів, що навчаються за освітньою програмою «Право» спеціальністю 081 «Право», на першому рівні пропону-

ється обов'язковий освітній компонент «Іноземна мова», а на другому – «Іноземна правнича мова».

По-друге, формування переліку дисциплін вільного вибору здобувачів для формування їх індивідуальної освітньої траєкторії, включаючи до цього переліку й ті, які зорієнтовані саме на вдосконалення іншомовної професійної компетентності правника (наприклад, «Ділова іноземна мова», «Теорія і практика юридичного перекладу», «Галузевий переклад» «Advanced Studies on EU Law», «Contemporary Legal history», «International law of treaties», «Law of international organizations», «International Business Law and Negotiations», «Introduction to European legal values», «Advanced Studies on Law», «Comparative Criminal Law» тощо). Така практика є досить поширеною для вітчизняних правничих шкіл й має прояв від включення до такого переліку (каталогу дисциплін вибору) однієї-кількох і до повного відсотка від загальної кількості запропонованих для вибору дисциплін.

По-третє, викладання окремих дисциплін блоку «фахові дисципліни» іноземною мовою («спрощена» версія формування поглибленої іншомовної професійної компетентності здобувача-правника), що є характерним для, наприклад, Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Запорізького національного університету та інших правничих шкіл й аж до «складної версії» – забезпечення викладання на освітній програмі «Право» за галуззю знань 08 Право спеціальністю 081 Право іноземною мовою всіх освітніх компонентів освітньої програми, що впроваджено, наприклад, у Національному університеті «Одеська академія».

По-четверте, якщо ж вести мову про другий (магістерський) рівень вищої освіти, то у правничих школах України, поряд із обов'язковим освітнім компонентом (наприклад, «Професійно-орієнтований практикум іноземною мовою» «Практика наукового та ділового спілкування іноземною мовою», «Іноземна мова правника», «Іноземна правнича мова», «Іноземна мова для правника», «Практичний курс іноземної мови для правників», «Юридична іноземна мова» тощо), викладання окремих фахових освітніх компонентів іноземною мовою (наприклад, «Міжнародне митне право» в Університеті митної справи та фінансів, «Порівняльне кримінальне право», «Міжнародне бізнес-право», «Міжнародне та Європейське екологічне право» у Національному юридичному університеті Ярослава Мудрого), поширеною є практика впровадження освітніх програм «Право» з подвійним дипломом у співпраці з іноземними партнерами. Так, наприклад, у Навчально-науковому інституті права Київського національного університету імені Тараса Шевченка забезпечується підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Україно-європейські правничі студії» у співпраці з Університетом Миколаса Ромеріса (Литовська Республіка), із вибіркою блоками: «Правове регулювання публічного управління та прав людини», «Право інтелектуальної власності», «Приватне право», що передбачає послідовне по семестрове навчання у ЗВО-партнерах іноземною мовою, обов'язкову проектну активність на базі зарубіжного партнера, проходження підсумкової атестації у формі атестаційного екзамену на базі вітчизняної правничої школи, а захист магістерської роботи з зарубіжного партнера. При цьому всі активності лише іноземною мовою. Варто пам'ятати й про можливість здобувачів прийняти участь у програмах міжнародної академічної мобільності, із «зануренням» в іншомовне середовище й підвищення своєї професійної конкурентоспроможності завдяки інтеграції у відповідну фахову спільноту.

По-п'яте, надання додаткових можливостей для вдосконалення іншомовної професійної компетентності правника за рахунок впровадження сертифікатних програм,

програм підвищення кваліфікації тощо. Так, наприклад, на базі Центру післядипломної освіти Запорізького національного університету здобувачі мають змогу навчатися за сертифікатною програмою «Юридичний переклад», а на базі Науково-освітнього центру професійного розвитку Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – «Business English», «Basics of Legal Writing». Не менш цікавим і корисним є й досвід вітчизняних правничих шкіл щодо використання центрів іноземного права для впровадження іншомовних професійних активностей (мовні професійні клуби, курси іноземної професійної мови, практикум правничого письма, аргументації тощо). Такі практики активно впроваджуються, наприклад, на базі Центру європейського права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, центрів американського права, права ЄС на база Національного університету «Одеська юридична академія», центр німецького права у Київському авіаційному університеті, а також центрів німецького, австрійського та швейцарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за активної системної участі правників-носіїв іноземної мови, використання новітніх інформаційних технологій обміні для джерельної фаховою базою. Цікавою є практика Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у впровадженні сертифікатних курсів вихідного дня (наприклад, «Academic Writing Made Easy», «Presenting at Conferences and Publishing Research»).

По-шосте, популяризація іншомовних освітніх професійно-орієнтованих ресурсів неформальної (інформальної) освіти, із можливістю перезахування результатів такого навчання. Серед таких, наприклад, англійськомовні освітні ресурси навчальної платформи HELP – (Human rights Education for Legal Professionals) – європейської програми з навчання у сфері прав людини для представників юридичних професій, із можливістю дистанційного навчання («Anti-discrimination issues», «Admissibility criteria in applications submitted to European Court of Human Rights», «Business and human rights», «Asylum and the AEHR» тощо, освітні ресурси Програми USAID як-то: «Legal English for Ukrainian students», «Legal Writing», «Legal Negotiation» тощо.

Отже, сформоване розмаїття практик формування (вдосконалення) іншомовної професійної компетентності здобувачів-правників у правничих школах України: від «базових» («мінімальних»), із акцентом на загальнообов'язкові мовні освітні компоненти, мінімум мовних дисциплін вільного вибору здобувачів й популяризацію активностей у форматі неформальної (інформальної) освіти, правничі школи й аж до «просунутих», а інколи й «зразкових» (з елементами новачності), із поглибленою загальною іншомовною підготовкою, посиленням її професійної орієнтованості, максимальною популяризацією та забезпеченням формуванням здобувачами індивідуальної освітньої траєкторії за рахунок вибору фахових освітніх компонентів, викладання яких забезпечується іноземною мовою, участі у програмах міжнародної академічної мобільності, навчання на іншомовних освітніх програмах, в т.ч. й програмах подвійного диплому, у співпраці з іноземними закладами освіти. Розмаїття практик правничих шкіл обумовлене різним рівнем їх спроможності забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців для професійної діяльності в умовах нових викликів правничого простору.

Висновки. Нормативний аспект формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки правників у вітчизняних правничих школах є кількарівневим, із розподілом на: законодавчий, підзаконний та локальний рівні. Кожен з них передбачає різний обсяг регламентації – від узагальненого закріплення основних засадничих положень (локальні акти ЗВО) й до детальної регламентації обов'язкової іншомовної спроможності як умови допуску до професійної діяльності (законодавчий рівень), фіксації

загальних, спеціальних (фахових) компетентностей перекладача (підзаконний рівень). Стійкою є певна тенденція щодо посилення спеціалізації правового регулювання відносин формування (вдосконалення) іншомовної професійної підготовки правників саме на рівні підзаконних актів (актів МОН України), із різним ступенем імперативності їх змісту – від «жорстких» актів (наприклад, Стандарт вищої освіти) й до «м'яких» актів (наприклад, листи МОН України «Про впровадження підготовки здобувачів з юридичного перекладу»). В Україні сформовано розмаїття освітніх практик формування (вдосконалення) іншомовної компетентності здобувачів-правників у правничих школах, із забезпеченням системності та професійної орієнтованості всього освітнього процесу на всіх рівнях вищої освіти. Поряд із «базовими» («мінімальними») практиками, орієнтованими на загальнообов'язкові мовні освітні компоненти, мінімум мовних дисциплін вільного

вибору здобувачів й популяризацію активностей у форматі неформальної (інформальної) освіти, правничі школи пропонують й «просунуті», а інколи навіть і «зразкові» (з елементами новачності) практики, із поглибленою загальною іншомовною підготовкою, посиленням її професійної орієнтованості, максимальною популяризацією та забезпеченням формуванням здобувачами індивідуальної освітньої траєкторії за рахунок вибору фахових освітніх компонентів, викладання яких забезпечується іноземною мовою, участі у програмах міжнародної академічної мобільності, а також навчання на іншомовних освітніх програмах, в т.ч. й програмах подвійного диплому у співпраці з іноземними закладами освіти. Розмаїття наявних практик вітчизняних правничих шкіл обумовлене різним рівнем їх спроможності забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців для професійної діяльності в умовах нових викликів правничого простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 644. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-081-pravo-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (Дата звернення: 03.12.2024 р.)
2. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 643. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS38176> (Дата звернення: 03.12.2024 р.)
3. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 31 липня 2023 року № 924. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20stand> (Дата звернення: 03.12.2024 р.)
4. Про застосування англійської мови в Україні : Закону України від 4 червня 2024 року № 3760-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> (Дата звернення: 03.12.2024 р.)
5. Про підготовку фахівців з юридичного перекладу: Лист МОН України від 12.01.2023 року № 1/484-23.
6. Про підготовку фахівців з юридичного перекладу: лист МОН України від 04.11.2024 року № 1/20548-24
7. Стратегія інтернаціоналізації Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого на 2022-2027 р.р. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/strategiya-internacjonalizacziyi-2022-1.pdf> (Дата звернення: 03.12.2024 р.)